

A budapesti könyvtárügy.

Budapest, december 17.

Egy kis füzet került hozzánk, barna fedelű, oly megjelenéssel, ahogy az irodalmi újdonságokat szokták nyomatni. A kis füzet nem irodalmi újdonság, éppen nem mulatságos olvasmány, mint ahogy nem is készült annak. Katalógus. A címe: New-York Public Librany, Circulation Departement, Hungarian Book List. A newyorki nyilvános könyvtár kölcsönosztálya magyar könyveinek jegyzéke. A füzet első, amerikaiasságra valló érdekessége, amit lapozás közben bárki észrevesz, hogy az amerikai könyvtáros oly dolgokat, mint például: magyar pomologia, házi cukrászat, mindennapi élet egészségtana, Szegedi új szakácskönyv — „Useful orts“, hasznos művészet cím alatt jelöl. Az irodalom tisztán: versek, klasszikus drámák és tanulmányok. A regény és elbeszélés: fiction. Ezek bibliofil érdekességek. A ránk tartozó, fontosabb kiemelni való azonban az, hogy ez az ezerszáz kötetet tartalmazó kis könyvtár a newyorki magyar szigeten az első magyar, u. n. nyilvános könyvtár. Tudomásul kell venni, hogy Amerikában van magyar népkönyvtár, nálunk még nincs. Hogy a munkás, a kishivatalnok, mindenki, aki akar, kaphat magyar könyvet Newyorkban, nálunk még egy év előtt is harcba került, hogy a Nemzeti Múzeum délután négy óráig nyitva tartsa könyvtárát. A kölcsönkapás pedig oly nehéz, hogy kölcsön, haza vinni könyvet alig kaphat más, csak aki tudós egyetemi tanár s legalább is bizonyos összeget deponál az Angol Banknál. Nem szólva most arról, hogy egyébként is a szolgálk ahogy elhoznak és átadnak könyvet, ebben az uralkodó és az összkönyvtárakra általános vonásban körülbelül több büszkeség van, mint amennyit Velasquez képeinek spanyol grandjai tükröznek.

Ami a könyvtárkérdést egészben illeti, köztudomásu, hogy itt távolról sem állunk az elsők közt. A vidéki könyvtárak idevágó évi budgetje oly kevés, hogy ezt a múzeumok és könyvtárak országos felügyelősége is folyvást és szomoruan említi. Budapest összes — állami, fővárosi, intézeti, iskolai, társulati — könyvtárai nem költenek könyvre évenként többet, mint a bécsi egyetemi könyvtár egymaga.

100.000 koronát. A Nemzeti Muzeyumi és az Egyetemi Könyvtár lokális fogalmak szerint nagy, országos, az elképzelhető maximumot adja, holott a bécsi Hofbibliothek-től kezdve, a párisi Biblioteque Nationale át a British muzeumig valósággal eltörpül. A bécsi Hofbibliothek például, amely e három között a legkisebb, 1,000.000 kötettel bír s a British muzeum évenként félmillió koronát ad könyvekre. Általános tudományos jellegű könyvtár gyanánt egyedül az Egyetemi Könyvtár jöhet számba — a Nemzeti Muzeyum ugyanis csupán magyar irodalmat gyűjt és sajnos, ebben sem teljes — de míg a bécsi Egyetemi Könyvtár évi gyarapodásának átlaga 25.000 kötet, addig a budapesti 5000. Bizonyos, hogy kizárólag ezen az alapon, általában a vidéki és budapesti könyvtárak felett kritikát vonni nem lehet, egyszerűen a könyvtárügy multjának, a magyar társadalom és állam kisebbségének és szegénységének okából. Hogy a British muzeum könyv-robosztusságát Budapesttől ó ajtani s idekivánni lehet ugyan — de máról-holnapra, neuraszténikus türelmetlenséggel követelni ezt s emiatt sajnáló kritikát mondani az affektált kultura nevében, feltétlenül smokk és könyvből könyvnek élő szobatudós álláspont. Ami még nem jelenti ennek az ellenkezőjét, a viruló viszonyokat, mert azt a két tényt elfogulatlanul le lehet jegyezni, hogy az u. n. konzerváló, gyűjtő, megőrző budapesti könyvtárak — a Nemzeti Muzeyumi, az Egyetemi s Akadémiai — régóta nem tudnak lépést tartani a modern könyvtermeléssel. S hogy ha a tanulmányozó, tudományos célból látogató embereknek mindezek dacára vannak könyvtáraik, a temérdek fajta foglalkozás estig lekötött embereinek, a tömegeknek nincs oly könyvtárunk, amely európai színvonalon kielégitené ebbeli szükségleteiket. Ahová épp akkor mehetnének, amikor ráérnek, az esti órákban s ahol szórakozás céljából szépirodalmi könyveket is kaphatnak kölcsön s nem csupán oly címen, ami nélkül az embereket a könyvtárak ma csak félvállról s kegyből kezelik: t. i., hogy valaki ír-e könyvet, avagy „tudományos” értekezést.

Egy ily nagyvárosi tömegszükségleteket szolgáló „nyilvános könyvtár” tervével foglalkozik néhány hónap óta a főváros, amelynek miniatűr példáját a newyorki magyarok megcsinálták. A terv, ahogyan ezt dr. Wildner Ödön és dr. Szabó Ervin, a Fővárosi Könyvtár agilis és valóban europeer-látóköri vezetője elgondolta s kidolgozta, egyszeribe megszüntetheti a most tátongó hiányt s néhány év alatt melléje visz bennünket a nyilvános könyvtárak hazájának, az amerikai városoknak. Szabó Ervin kimutatása szerint az emelendő könyvtárépületen kívül nagyobb befektetés nem terhelné a fővárost, mert e nyilvános könyvtárba beolvasható a ma meglévő készlet: a fővárosi, az iskolai könyvtárak, a pedagógiai szakkönyvtár, a fővárosi hivatalok, a Szüry-hagyaték s egyéb szakegyeleti és kis népkönyvtárak készlete — mindjárt kezdetben elég tekintélyes. Körülbelül annyi, mint a csikágói híres városi könyvtár anyaga, 400.000 kötet. Ez a nyilvános könyvtár speciális céljai szerint alakulna s így természetesen nem az volna feladata, hogy a Nemzeti Muzeyum régi és ritka könyveivel, kurióziумаival konkurráljon. A gerince: első sorban a modern irodalom, még pedig egyaránt a belletrisztikus s a tudományos. Az idea mellett, amelynek első propagálója maga a polgármester, fölösleges érvelniünk bármit is, annyira szép, fontos, életbevágó társadalmi szerepű. Persze, egyelőre még papíron van és csillog. Amit előbb meg kell hódítani — s ez nehezebb, mint berendezni az új könyvtárt — a közgyűlés. Amelynek hogy bizonyos csoportjai ily dolgokban messze állnak, erre éppen nem lelkesítő s biztató példa a Szüry-hagyaték ügye. Amikor nemrég a főváros részéről vásárolt s

maga nemében ritka értékű Szüry-könyvtár körül oly felszólalások és szivtépő kritikák történtek, amelyek a horvát szabor, vagy a belgrádi konakban is könnyen kelthettek volna u. n. homéri kacajt.

Az utolsó Vörösmarty

Budapest, december 17.

Szell Kálmánné halálával eltűnt életünkben az utolsó Vörösmarty-ivadék. Annak a szerelemnek, amely a Laurához írt szép verseket sugallta, nem fogjuk többé élő tanubizonyosságait látni, akiknek már a neve is eszünkbe juttatná a költőt és költészetét, akiknek személye mintegy kapcsolat volna az élő valóság és e költészet közt azzal, hogy a benne megénekelte szerelemnek köszönheti létrejöttét.

Micsoda titokzatosság a családok fölmerülése az ismeretlenség homályából és aztán gyors letűnése a semmibe, a magunk-szakadásba? Időtlen-idők óta csöndben, homályban, feltűnés nélkül, a holtig élő mindennapi emberek sorában élt egy család. Apró nemesek, amilyen ezer meg ezer volt, kicsiny birtokukon éldegélők, nagyurak gazdatisztjei, — valamennyi maga a szürkeség. Az egyén é és elmulik és két nemzedék múlva már az emlékezete is elmulik, legfeljebb egy sírkő az akácós temetőben s a családja egy levele őrizi az emlékezetét. És ebből a homályból egyszerre, látszólag minden előzmény nélkül hirtelen kiemelkedik a jelentéktelen ősök sora után egy, akit képességei magasra emelnek, milliók fölé, a kortársak millióinak és az utókor évszázadainak közszemléjévé lesznek. Honnan, hogy került így egyszerre elő? Voltak őseiben valami rejtett tulajdonságok, melyek lassan, évszázadokon át értek, erősödtek, fejlődtek, míg végre beteljesedett számukra az idő? Avagy csak éppen ebbe az izbe, a sorozatnak ebbe a tagjába került valahogy a nagyság magva, függetlenül őseitől, nem folytatásuként és beteljesülésüként, hanem ellentétüként? Honnan, miből ered a nagy ember nagysága, micsoda tényezők határozzák meg?

Nincs tudomány, amely meg tudná mondani. És nincs tudomány, amely meg tudná magyarázni a dolognak másik végét: a nagy emberek családjainak gyors magvaszakadását. Hogy s mi okoknál fogva emelkedtek ki a homályból a Hunyadiak, a Zrinyiek, a Rákócziak, a Vörösmartyak, Petőfik, Aranyok, Jókaiak és annyi más nagy név a történelem magaslataira? És miféle természeti erők adták a nagy szellem áldása mellé a meddőség átkát magunknak? A magyar történelemben, de a világtörténelemben is törvényszerű biztossággal kiműlik egy-két nemzedék alatt minden nagy ember közvetlen utódainak sora és a legtöbb esetben magva szakad az egész családnak. A ma ugynevezett történelmi családok csak annyiban történelmi, amennyiben néhány századon át mindig előkelők és gazdagok voltak s így módjukban állott előkelő állást elfoglalni, feltűnő szerepet játszani s emellett családjuk folytonosságát genealogiailag nyilvántartani. De hány olyan olyan mágnáscsaládot tudunk, amelynek tagjai egy igazi genie egyenes leszármazottjai? Akik vannak, azoknak apjuk, nagyapjuk volt a genie s családjuk ma már a magvaszakadás előtt áll. Legfeljebb leányágon őszlik el a nagy emberek vére más idegen családokba.

Az uralkodóházak látszólag más képet mutatnak, — de csak látszólag. Az évszázados uralkodócsaládokban minduntalan a főágról mellékágra száll az uralkodás, csak a dinasztia marad változatlan, a szoros értelemben vett család minduntalan változik. És hány uralkodócsaládban fordult elő a családnak az a megváltozása, ami a Habsburgoknál Mária Terézia